

Tema:

SOCIALE EKSPERIMENTER

Bernhard Jensen & Mathias Bruhn Lohmann (red.)

SOCIAL KRITIK nr. 142, 27. årgang 2015.
© Selskabet til Fremme af Social Debat

Redaktør: Benny Lihme / ben@socialkritik.dk
Redaktionens adresse:
Social Kritik, Nansensgade 68 kld.
1366 Kbh. K
Tlf: 33 93 99 63
www.socialkritik.dk

Betaling: Danske Bank
SWIFT-BIC: DABADKKK
IBAN: DK08 3000 0002 8025 62
Reg.nr.: 9570 Konto: 2 80 25 62

Abonnement: Kr. 400,-
Nummer 142: Kr. 110,-

Fotografisk, mekanisk eller anden form for gengivelse eller mangfoldiggørelse af dette tidsskrift eller dele heraf er ikke tilladt ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Grafisk tilrettelægning:
Susanne Whitta Jørgensen, Grafisk Himmel

Forside- og tema illustration: Storm P.
med venlig bistand fra Storm P. Museet.

Tryk: Narayana Press

Tidsskriftet Social Kritik udgives af foreningen "Selskabet til fremme af Social Debat". Selskabet blev stiftet d. 4. 5. 88., og har som formål at fremme og deltage i den offentlige debat om sociale emner. En af måderne hvorpå Selskabet realiserer formålet, er at udgive dette tidsskrift. Selskabet og tidsskriftet skal tjene som forbindelsesled mellem samfundsvidenskab, social forskning og den sociale praksis. Foreningen og tidsskriftet skal holde sig fri af parti- og fagforeningspolitiske interesser.

SOCIAL KRITIK's referencegruppe består af:
Flemming Balvig, Johs. Bertelsen,
Ning de Coninck-Smith, Anders La Cour, Tine Rask Eriksen, Thorkild Høyer, Ejler Johansen,
Birgit Kirkebæk, Ida Koch, Øjvind Larsen,
Birger Steen Nielsen, Henning Salling Olesen,
Benedicta Pécseli, Knud Erik Pedersen,
Annick Prieur, Flemming Røgilds, Lone Scocozza,
Ove Sernhede, Søren Smidt, Peter Thielst,
Morten Thing, Jørn Vestergaard, Joachim Wrang.

Efter at have redegjort for en betydelig dansk flora af sociale eksperimenter, praksisbaseret forskning og videnskabelige netværk, undrer Knud Ramian sig inde i bladet over Socialstyrelsens og Kommunernes Landsforenings manglende henvisninger til denne virkelighed, som ellers ligger lige for næsen af mastodonterne i beskrevet og dokumenteret form.

I stedet vælger de centralistiske aktører at gå over åen efter vand. Hvilket får Ramian til at spørge, om det kan være rigtigt, at man i de videnskabelige netværk mangler en forretningsmodel, som kan udrulle det sociale arbejde i færdigudviklede koncepter, som dem fra udlandet.

At der er meget godt hjemmedyrket dansk, overbeviser artiklen om. Men tilsyneladende evner de danske hjemmedyrkere ikke at udrulle sig selv på en New Public Management relevant vareformel, der passer ind i Socialstyrelsens og KL's indkøbspolitik. Som udenforstående kan det se ud, som om indkøberne af sociale indsatser tiltrækkes af de konceptualiserede amerikanske (bogstav)produkter. Stolt benævnt som teknologier, hvor de professionelle skal ugyldiggøre sig selv til fordel for manualbaserede anvisninger på, hvad de skal gøre overfor modtagerne af deres varer.

Det er barokt, at et land som USA, uden socialpolitik endsigende en socialminister i regeringen, oversvømmer det danske velfærdssamfund. Socialstyrelsen, eller er det Rambøll Management?, er vilde med programmer (udtales "prougrams"), dvs isolerede, målevenlige enkeltindsatser, som hvis man anskuer deres virkninger i USA i et makroperspektiv, hverken gør fra eller til. Men deres varekarakter passer ind i NPM's resultat- og måleskabeloner. Er et program ikke effektivt, er det ikke en socialpolitisk sag, men blot et spørgsmål om at skifte leverandør og købe Rexona i stedet for Lux.

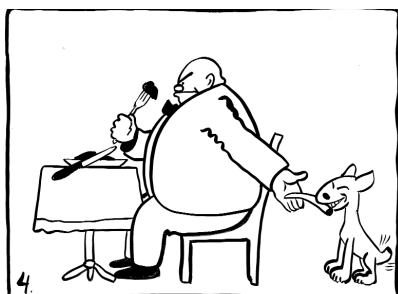
Ramian & Co. ignoreres af indkøberne, enten fordi de ikke vil eller ikke kan begribe, at det der idag ønskes af politikerne, både i blå og rød blok, er målbare sociale indsatser/varer, hvor samspillet mellem de professionelle og brugere/kunder er transformeret fra at være genuine relationer til målbare transaktioner.

Standardisering, af sociologen George Ritzer kaldt for "McDonaldisering", og resultatfetichisme styrer for vildt!

Havde Storm P. levet i dag, er det tænkeligt, at han ville tegne en satire, hvor halen styrer hunden. Og hvor halen er NPM og hunden er socialpolitikken.

li-

SOCIALLOV- GIVNING

DYRE TIDER

(Storm P. Album 1919)

INDHOLD

Bernhard Jensen & Mathias Bruhn Lohmann FORORD	4
Anne Bergvith Sørensen og Andreas Hjorth Frederiksen HVORDAN VED VI, OM VI TOG FEJL?	6
Jonathan Breckon HVORFOR REGERINGER OG VELGØRENDE ORGANISATIONER SKAL EKSPERIMENTERE MED OS	12
Nina Holm Vohnsen "FROM SCRATCH TÆNKNING" I SOCIALE EKSPERIMENTER	20
Knud Ramian SOCIALE EKSPERIMENTER I VIDENSKABENDE NETVÆRK	26
Zaid Hassan m.fl. DET PROTOTYPEUDVIKLENDE PARADIGMES OPSTÅEN	36
Niels Ploug EN SÆRLIG DANSK VEJ (anm.)	50
Morten Thing ENKELTBILLET TIL AMERIKA OG CANADA PÅ KOMMUNENS REGNING (anm.)	53
Knud Vilby KORREKTIV TIL IDEOLOGIDEBATTEN MOD DEN OFFENTLIGE SEKTOR (anm.)	56
Knud Vilby AKTIVISME: HVORNÅR GIVER DET MENING OG MULIGHEDER? (anm.)	58
Tina Wilchen Christensen TIDLIGERE EKSTREMISTERS ERFARINGER SOM NYTTIG VIDEN	60
Gry Tybjerg Holm, Lea Elkjær, Mira Stenberg Andersen, Tobias Sander Nielsen & Line Lerche Mørck HIPHOPKULTUREN – et fællesskabende og frigørende mulighedsrum ...	80
Benny Lihme TYSON – en sort amerikansk historie (anm.)	94

FORORD

Af Bernhard Jensen & Mathias Bruhn Lohmann

IDanmark eksperimenteres der hver dag på mange forskellige områder. Medicinalindustri- en eksperimenterer videnskabeligt for at udvikle nye produkter, mens kokken eksperimenterer i køkkenet med forskellige fremgangsmåder og råvarekombinationer - af nysgerrighed eller for at samle nye erfaringer. Der bygges et nyt Experimentarium, som kan give alle og enhver mulighed for at få indsigt i, hvordan verden er skruet sammen – med svar parat på, *hvad* der virker, og *hvordan* det virker. Og selv i børnehøjde eksperimenteres der på livet løs, når DR's populære tv-værter udfører sjove og seje eksperimenter i børneprogrammet Store NØRD.

I Statsministerens seneste nytårstale var eksperimentet også på tale, men her i en formaning om, at vi i Danmark ikke har "*råd til eksperimenter*". Og pludselig blev eksperimenter til et ord, der omhandler noget, vi ikke skal. En vej der fører i en gal retning. Så hvordan skal vi egentlig forstå disse eksperimenter?

Slår man op i ordbogen, betegnes eksperimenter bl.a. som videnskabelige forsøg, der skal be- eller afkræfte en bestemt antagelse eller føre til en opdagelse. Temaet i dette nummer af Social Kritik handler om en bestemt form for eksperimenter: Sociale eksperimenter. Det sociale som komponent gør, at eksperimenterne handler om det mellem-menneskelige. Dette medfører selvsagt en ekstra udfordring i forhold til eksperimenternes videnskabelighed, eftersom sociale relationer hverken eksisterer eller kan etableres i et vakuum. Udførelsen af sociale eksperimenter er en del af en større samfundsvirkelighed, hvilket fordrer en ganske særlig faglighed.

Der findes både gode og dårlige sociale eksperimenter. Et godt socialt eksperiment er en veltilrettelagt og systematisk afprøvning af en ny løsning på en social udfordring. Det gør os klogere på, hvordan en ny løsning virker. Og om den virker efter hensigten. Og så bygger det videre på viden fra tidligere eksperimenter. Gode sociale eksperimenter

frembringer praksisorienteret viden, tager etiske hensyn til eksperimentets deltagere og balancerer mellem risikominimering og nytænkning.

Kort sagt er det gennem sociale eksperimenter, at nye løsninger på komplekse samfundsudfordringer konkretiseres og afprøves, *inden* de realiseres som sociale innovationer, der skaber værdi i praksis.

At eksperimenter eller ikke at eksperimenter

Ifølge nogle bør vi måske gemme eksperimenterne til nye og bedre tider med overskud. Tider hvor der er råd til at fejle. For eksperimenter – ved vi – indebærer både fejl og gentagne forsøg, hvor vi prøver vores løsninger af igen og igen, på nye måder og med nye ingredienser fra gang til gang. Samtidig er vi alle enige om, at der skal nye løsninger til for at bevare vores velfærdsniveau og få os ud af kriserne – hvad end de er økonomiske, miljørelaterede eller af social karakter. Dette paradoksale forhold, mellem risikominimering – eller forsigtighed – og behovet for nytænkning og innovation, står som en central udfordring for udførelsen af sociale eksperimenter.

Men selvom eksperimenter er omgærdet af en hel del skepsis – ikke mindst fordi forestillingen om mennesker som "forsøgskaniner" lever frit – så er vi af den overbevisning, at sociale eksperimenter udgør en væsentlig ingrediens i fremtidens sociale udviklingsarbejde. Derfor har vi i Social+ fokuseret mere og mere på sociale eksperimenter i de seneste år.

Udviklingen af nye løsninger forudsætter, at vi tør bevæge os ud ad nye veje. Veje vi endnu ikke kender enden på. Derfor mener vi – sammen med skribenterne i dette temanummer og mange andre – at det er gennem modige, kloge og systematiske eksperimenter, at vi udvikler vores samfund til det bedre, bl.a. ved at skabe opfindsomme løsninger der hviler på et velafprøvet og derfor oplyst og effektivt grundlag. Som de følgende artikler vil tydeliggøre, er det netop gennem sociale eksperimenter,

at vi kan tage højde for de risici, der er forbundet med komplekse opfindelses- og innovationsprocesser, og dermed undgå alvorlige fejl med ressourcospild til følge.

Ved at eksperimenterere kan vi få svar på, om vi tager fejl i vores hypoteser, inden vi fører uafprøvede ideer ud i virkeligheden. Det mindsker ressourcospild og sikrer kvaliteten af de initiativer, vi vælger at implementere. Og så betyder det, at selv om et eksperiment i værste fald skulle gøre os opmærksomme på fejlene ved en idé, så vil processen kunne ses som en frugtbar vildfarelse, der har givet indsigtfuld viden og sparet os for både udgifter og arbejdstimer.

Artiklerne i det følgende belyser alle, på forskellig vis, implikationerne af at gøre brug af en eksperimenterende tilgang i det sociale udviklingsarbejde – både herhjemme og internationalt. Den første artikel er skrevet af vores kolleger Anne Bergvith Sørensen og Andreas Hjorth Frederiksen fra Social+, som forklarer, hvorfor tiden, netop nu, er til sociale eksperimenter. Ved at fremhæve uoverensstemmelsen mellem den sociale udviklings- og projektkultur på den ene side og evidensparadigmet på den anden, belyser teksten, hvordan udførelsen af sociale eksperimenter indebærer en ny og særlig innovationsfaglighed, hvor vi – i stedet for at bekræfte vores idéer – hele tiden stiller os selv spørgsmålet: Hvordan ved vi, om vi tog fejl?

Efterfølgende sætter Jonathan Breckon – leder af The Alliance for Useful Evidence i den britiske tænketank Nesta – spot på nødvendigheden af at eksperimenterere med nye politiske løsninger, i mindre skala, inden vi ruller dem ud som store politiske reformer. Med eksempler fra hele verden beskriver Jonathan, hvordan disse reformer hurtigt kan blive for store til at fejle, hvilket forhindrer indsamlingen af viden om, hvordan de nye tiltag virker. Set i lyset af de seneste års store politiske reformer, som folkeskole- og kontanthjælpsreformen, giver artiklen også anledning til at sætte spørgsmålstegn ved dansk politikformulering, og hvorvidt vi selv bør eksperimenterere mere med nye politiske initiativer, inden de implementeres.

Antropolog Nina Holm Vohnsen bringer os tilbage på dansk grund ved at understrege nogle af de faldgruber, der er forbundet med at eksperimenterere i det offentlige. Med udgangspunkt i et specifikt kommunalt eksperiment gør Nina opmærksom på, at sociale eksperimenter aldrig foregår i et socialt eller politisk tomrum. Eksperimenter kan derfor være nok så veltilrettelagte, men hvis vi ikke anerkender og tager højde for, at nye projekter går

på tværs af forvaltninger – og at brugerne ofte selv har travlt med at løse deres egne problemer – vil de være dømt til at fejle.

Næstsidste artikel er skrevet af Knud Ramian, psykolog og nuværende seniorkonsulent i Region Midtjylland, som viser, at forskning og praksis ikke behøver at være adskilt, men kan forenes i såkaldt videnskabende netværk, hvor praktikere gennem mindre eksperimenter kan mødes og diskutere effekten og karakteren af bestemte socialfaglige tilgange og metoder – med både metodeudvikling og videnindsamling til følge.

Vi slutter af med en artikel af Zaid Hassan fra organisationen Social Labs. Ud fra et globalt perspektiv, og med henvisning til FN's 2015 mål, argumenterer Zaid for, at vi i dag kan observere en systematisk undervurdering af omkostninger – og en konstant overvurdering af forbedringer – i det internationale system for udvikling og social innovation. Selv når vi i udgangspunktet ved, hvad der rent teknisk virker, så udebliver effekten ofte, fordi vi ikke ved, hvordan vi designer og implementerer nye løsninger i et socialt og politisk landskab af mange forskelligartede aktører udover selve målgruppen. I Zaid's optik bør vi derfor gøre brug af fleksible, sociale eksperimenter, hvor vi løbende indsamler viden og så tidligt som muligt tester vores ideer på både slutbrugere og kunder. Kun ved hjælp af sådanne 'prototyper' kan vi undgå denne globale over-optimisme og i stedet sikre reelle sociale forandringer.

Vi har krydret temanummeret med tegninger fra Storm P.'s hånd. I Social+, som har haft ansvaret for dette temanummer om sociale eksperimenter, arbejder vi med at støtte udviklingen af sociale opfindelser. Selv om vi måske ikke er Storm P.'ske i vores arbejde, så deler vi med ham glæden ved at eksperimenterere og opfinde. Storm P. var blandt så meget andet en satirisk tegner, der havde formatet til at vende sig mod det humoristiske uden at sætte sit skarpsyn på verdens ulige fordeling af goder over styr.

Tak til Storm P. Museet for at give indsigt i og adgang til tegningerne.

Bernhard Jensen er chefkonsulent og arbejder med sociale opfindelser i Social+, som er en selvstændig del af Socialt Udviklingscenter SUS.

Mathias Bruhn Lohmann har en BA i antropologi fra KU og er ansat ved Social+.